

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozhodl samosoudkyní
JUDr. Martinou Radkovou ve věci

žalobkyně: **H. L.**
bytem B. 364/15, X O.

proti
žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí**
sídlem Na Poříčním právu 376/1, 128 01 Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 27. 11. 2018, č. j. MPSV-2018/80183-421/1,
ve věci vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání

takto:

I. Rozhodnutí žalovaného ze dne 27. 11. 2018, č. j. MPSV-2018/80183-421/1 **se zrušuje**
a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.

II. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 3 000 Kč
do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

1. Žalovaný napadeným rozhodnutím zamítl odvolání a potvrdil rozhodnutí Úřadu práce České republiky – krajské pobočky v Olomouci (dále jen „úřad práce“) ze dne 6. 3. 2018, č. j. OLA-1912/018-HM. Úřad práce citovaným rozhodnutím vyřadil žalobkyni z evidence uchazečů o zaměstnání z důvodu výkonu nelegální práce ode dne 22. 6. 2017, a to podle § 30 odst. 1 písm. e) a odst. 3 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „zákon o zaměstnanosti“).
2. **Žalobkyně v žalobě** namítala, že krátká výpomoc v prodejně, kterou provozuje její bývalý manžel, nebyla posouzena ve všech souvislostech objektivně. Podle žalovaného žalobkyně měla vykonávat nelegální práci nejméně ode dne 22. 6. 2017 a opětovně 13. 7. 2017. V tento den však byla žalobkyně v prodejně výhradně soukromě a na počítači si vyhledávala

Shodu s prvopisem potvrzuje M. N.

informace potřebné k zajištění pohřbu své matky, což žalobkyně doložila úřadu práce úmrtním listem.

3. Žalobkyně namítala, že při její výpomoci dne 22. 6. 2017 nebyly naplněny všechny znaky výkonu závislé práce. Žalobkyně nebyla toho dne podřízena manželovi, nepřišla do prodejny podle jeho pokynů, ale vyhověla jeho prosbě a dostavila se do prodejny podle svých časových možností. Žalobkyně nebyla vázána pracovními povinnostmi, mohla z prodejny odejít před jeho návratem, a proto nepožadovala, ani neočekávala žádnou odměnu. Žalobkyně do prodejny chodívá často za bývalým manželem nebo jeho matkou. Jsou přátelé, rodina, sdílí společně důležité rodinné okamžiky a je pochopitelné, že si vycházejí vstříc a vzájemně si pomáhají, protislužby si neposkytují. Žalovaný neprokázal, že činnost žalobkyně byla závislá a soustavná. Podle žalobkyně není relevantní odvolávat se na „nějaký“ výrok bývalého manžela, učiněný v afektu, u kterého žalobkyně nebyla a nemohla na něj reagovat. Nikdo nešetřil, zda žalobkyně před datem 22. 6. 2017 nebo následně v prodejně nějakou činnost vykonávala. Stačilo, že uvedla, že v prodejně občas vypomáhá. Toto vyjádření bylo nepřesné, žalobkyně měla na mysli práci, kterou v prodejně vykonávala ode dne 1. 10. 2016 do 31. 1. 2017 na základě pracovní smlouvy a ode dne 1. 2. 2017 do 30. 4. 2017 na základě dohody o provedení práce. Tato dohoda byla ukončena, protože bývalý manžel si následně provoz prodejny dokázal zajistit osobním výkonem práce s občasnou výpomocí paní J. L. K tomu žalobkyně navrhla výslech svého bývalého manžela.
4. **Žalovaný ve vyjádření k žalobě** citoval napadené rozhodnutí a zdůraznil, že kontrolou dne 22. 6. 2017 bylo nesporně zjištěno, že žalobkyně vykonávala činnost prodavačky, když obsluhovala zákazníky, přijímala peníze a prodávala jim zboží, a tudíž prokazatelně vykonávala pro zaměstnavatele práci. Lze si jen obtížně představit, že by se při této činnosti neřídila pokyny zaměstnavatele, tedy například že by zboží prodávala za ceny, které si sama určila ap. I kdyby tedy bylo pravdivé tvrzení žalobkyně, které nijak nedoložila, že mohla z prodejny kdykoliv odejít, nic to nemění na tom, že činnost vykonávala ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti žalobkyně. Takovouto činnost podle žalovaného s ohledem na zcela zřejmý podnikatelský prospěch zaměstnavatele z výkonu práce žalobkyně nelze pokládat za pouhou občanskou výpomoc. Nelze zohlednit ani tvrzení, že šlo o bezúplatný výkon práce, neboť s ohledem na to, že žalobkyně odvedla pro zaměstnavatele práci, který z ní měl užitek, byl povinen tuto práci odměnit.
5. Pro věc není rozhodná skutečnost, zda žalobkyně vykonávala činnost pro zaměstnavatele i před 22. 6. 2017. Z povahy věci plyne, že úřad práce vyřadí uchazeče o zaměstnání z evidence ode dne, kdy byl zjištěn výkon nelegální práce. Pro posouzení, zdali se jedná o výkon soustavné práce, není rozhodné pouze to, zdali tato činnost, již soustavnou je, ale rovněž zdali se soustavnou má stát. Z vyjádření žalobkyně i zaměstnavatele bylo nepochybné, že své jednání pokládají za zcela běžné a budou takto jednat i v budoucnu. Uvedené je ostatně zřejmé i z toho, že žalobkyně byla v prodejně na místě prodavačky zjištěna i při druhé fyzické návštěvě dne 13. 7. 2017, což lze v kontextu vyjádření žalobkyně i zaměstnavatele obtížně považovat za náhodu. Nad rámec uvedeného žalovaný podotkl, že to, že měla žalobkyně údajně na mysli činnost, kterou vykonávala do 30. 4. 2017 v pracovněprávním vztahu, z jejich vyjádření v době kontroly v rámci správního řízení vůbec neplynulo a v tomto směru se žalovanému tato námitka jevila jako ryze účelová.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. N.

6. **Žalobkyně v replice** uvedla, že se chce bránit z nařčení výkonu nelegální práce. Rozsah výpomoci svému bývalému manželovi dne 22. 6. 2017 v rozsahu 30 minut žalobkyně jako výkon nelegální práce nevnímala, respektive si nebyla vědoma toho, že by vykonávala nelegální práci. Žalobkyně měla v úmyslu jen krátce přátelsky pomoci bez jakékoliv finanční odměny, protože s bývalým manželem i celou rodinou má velmi korektní vztahy. Svou kratičkou výpomoc žalobkyně rozhodně nepovažovala za nástup do zaměstnání, o něco takového neměla zájem, protože měla již příslib jiné práce, do které nastoupila v srpnu 2017. Pokud by žalobkyně s bývalým manželem měla v úmyslu nějak spolupracovat, uzavřeli by pracovněprávní vztah přesně tak, jak to bylo v předchozím období do 30. 4. 2017. Potom již žalobkyně pro bývalého manžela pracovat nechtěla, protože se intenzivně starala o nemocnou matku, za kterou dojížděla do H. n. M. Žalobkyně se nachází v prodejně svého bývalého manžela často a schází se tam například se synem, který jezdí do O. na služební cesty z H. Přitom brával s sebou vnuka, kterého žalobkyni předával na hlídání v prodejně. Někdy žalobkyně zajde za bývalým manželem do prodejny a jdou spolu na kávu. Dne 13. 7. 2017 žalobkyně byla v prodejně přítomna ze soukromých důvodů kvůli úmrtí své matky a dá se pochopit, že někdo nejde pracovat v den úmrtí takto blízkého člověka. Na oblastním inspektorátu práce důvody žalobkyně pochopili a pokutu jí neuložili.
7. K tomu žalobkyně doložila usnesení oblastního inspektorátu práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj ze dne 27. 5. 2019, kterým bylo zastaveno řízení o přestupku žalobkyně na úseku zaměstnanosti podle § 139 odst. 1 písm. c) zákona o zaměstnanosti, protože nebylo dostatečně postaveno najisto, zda činnost žalobkyně vykazovala znaky závislé práce. Šlo o jednorázovou činnost, která nebyla provedena ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, ale v rámci přátelské, nehonorované výpomoci. Tomu odpovídá i četnost přítomnosti žalobkyně na pracovišti (dne 22. 6. 2017 v délce 30 minut na základě prosby bývalého manžela a dne 13. 7. 2017 šlo pouze o zjištění informací žalobkyní na počítači bývalého manžela ohledně pohřbu. Žalobkyně se nikdy subjektivně necítila vázána pokyny bývalého manžela jako zaměstnavatele, pracovní dobou a nepobírala za svou výpomoc žádnou odměnu, nebyla zde osobní a hospodářská závislost zaměstnance na zaměstnavateli. Z toho inspektorát vyvodil, že panují důvodné pochybnosti o stavu věci v souladu se zásadou *in dubio pro reo* a řízení zastavil.
8. **Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci přezkoumal** napadené rozhodnutí podle § 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále „s. ř. s.“) v mezích žalobních bodů a při přezkoumání rozhodnutí soud vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalovaného (§ 75 odst. 1 a 2 s. ř. s.).
9. Soud zjistil ve vztahu k souzené věci **ze správního spisu** z protokolu o kontrole Oblastního inspektorátu práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj (dále jen „inspektorát“), že na základě podnětu zahájil kontrolu J. L. v prodejně A. s. a prodejna h. n., D.a 314/5, O. (dále jen „zaměstnavatel“).
10. Dne 22. 6. 2017 inspektorát zjistil, že žalobkyně seděla při vstupu inspektorů za pokladnou, poté obsluhovala dva zákazníky, „kasírovala tržbu“, pracovala s pokladnou a v prodejně nebyla přítomna jiná osoba, která by obsluhovala zákazníky. Žalobkyně měla svoje telefonní číslo uvedeno na internetových stránkách obchodu. Žalobkyně inspektorům sdělila, že přijela na záskok, dříve zde pracovala.

11. Zaměstnavatel po příjezdu zakázal žalobkyni komunikovat s inspektory, vyjadřovat se bez něj, podepisovat záznam a vykázal ji z prostoru prodejny do zázemí. K inspektorům se choval hrubě a křičel, záznam o zahájení kontroly odmítl podepsat. Zaměstnavatel sdělil, že jde o občasnou výpomoc bez nároku na odměnu, jen si odskočil na kole na oběd. Žádal, aby v záznamech nebyla žalobkyně uvedena.
12. Dne 13. 7. 2017 inspektor ing. Z. na prodejně provedl místní šetření. Oslovila ho starší paní (matka zaměstnavatele) otázkou, co si bude přát, a do hovoru se přidala po chvíli žalobkyně, která dosud seděla za prodejním pultem a něco hledala na počítači. Žalobkyně se inspektora dotazovala, pro koho je zboží určené a o jaké velikosti má zájem a pak nasměřovala matku zaměstnavatele k místu, kde se zboží nacházelo a pak opět něco hledala na počítači. Obě ženy neměly se zaměstnavatelem uzavřené žádné smlouvy. Žalobkyně uvedla, že sortiment zná, že zde nedávno pracovala a žádnou smlouvu uzavírat nebudou, protože brzy nastupuje do jiného zaměstnání. Dnes přišla z nemocnice po úmrtí maminky zjistit autobus do H. n. M., kde žije tatínek s bratrem. Zaměstnavatel potvrdil, že nikoho nezaměstnává, že jde jen o občasnou bezúplatnou výpomoc rodiny a žádné smlouvy uzavírat nebudou.
13. Shodné údaje jsou uvedeny i ve vyřízení námitek proti kontrolnímu zjištění inspektorátu, podle kterého šlo o opakující se nelegální práci se všemi znaky, na kterou nemá vliv přátelské či neutrální postavení. Inspektorát kontroly plánoval nahodile.
14. Podle záznamu s povinnou osobou ze dne 22. 6. 2017 žalobkyně byla na provozovně sama a obsluhovala zákazníky, prodávala zboží a inkasovala platby na pokladně. Pracovala pro zaměstnavatele, přišla za něj zaskočit, odjel na oběd za rodinou do K. Žalobkyně nemá uzavřenou žádnou smlouvu. Zápis nebyl dokončen, zaměstnavatel poslal žalobkyni pryč a zakázal jí záznam podepsat.
15. Podle záznamu inspektorátu s povinnou osobou ze dne 13. 7. 2017 žalobkyně byla toho dne přítomna na provozovně, seděla za pultem u počítače, vypomáhala na oplátku za to, že ji občas zaměstnavatel zaveze někam autem, protože se nacházela poblíž prodejny a zaměstnavatel si potřeboval odskočit na oběd a kvůli dítěti. Jde o občasnou výpomoc, nejde o pracovní poměr, smlouvu uzavřenou nemají a nebudou ji uzavírat. Žalobkyně dnes přišla z nemocnice po úmrtí maminky a potřebovala zjistit, kdy jí jede autobus za tatínkem a bratrem.
16. Žalobkyně písemně k oznámení o zahájení řízení sdělila totéž, co na místě a v žalobě a uvedla, že novou práci již má, odměnu by tehdy nepřijala a že nesouhlasí s údaji uvedenými v záznamech inspektorátu.
17. **Úřad práce rozhodnutím ze dne 6. 3. 2018** vyřadil žalobkyni z evidence uchazečů o zaměstnání a odkázal na skutečnosti, zjištěné inspektorátem. Na základě shora uvedených zjištění inspektorátu shledal úřad práce naplnění znaků závislé práce. Žalobkyně vykonávala práci v oba uvedené dny ve vztahu podřízenosti zaměstnavateli, osobně, dle pokynů zaměstnavatele a jménem zaměstnavatele, za odměnu za práci, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době, na pracovišti zaměstnavatele. Byly naplněny alespoň některé důsledky závislé práce, avšak důsledky závislé práce nemusejí být naplněny. Na posouzení nic nemění to, že zaměstnavatel žalobkyni nevyplatil mzdu. Na tom se shodl úřad práce s inspektorátem. Námitky zaměstnavatele proti kontrolním zjištěním byly zamítnuty.

18. Právě z důvodu námitky o přátelské vypomoci proběhlo druhé šetření a i přes nahodilost kontroly byl potvrzen opětovně závěr o nelegální práci. Zaměstnankyně úřadu práce viděla žalobkyni opět při výkonu práce. Závislá práce nerozlišuje práci přátelskou, nepřátelskou nebo neutrální. Žalobkyně nedoložila žádný důkaz na podporu svého tvrzení, že o nelegální práci nešlo. Závislá práce může být vykonávána pouze v pracovním poměru nebo na základě dohody uzavřené mimo pracovní poměr.
19. **Žalobkyně v odvolání** zopakovala stručně předchozí námitky a přiložila kopii úmrtního listu své maminky.
20. **Žalovaný v rozhodnutí o odvolání** zdůraznil, že žalobkyně se dostavila dne 22. 6. 2017 do prodejny na základě telefonického pokynu zaměstnavatele, vykonávala práci prodavačky osobně a v souladu s podnikatelským záměrem zaměstnavatele, tj. na základě jeho pokynů a ve vztahu podřízenosti. Zaměstnavatel by jinak musel prodejnu zavřít. Žalobkyně obsluhovala zákazníky jménem zaměstnavatele. Podřízenost žalobkyně je patrná i ze skutečnosti, že po příchodu zaměstnavatele podle jeho pokynů přerušila komunikaci s inspektory a odešla do vnitřního zázemí prodejny. Tomu svědčí jak zápis v protokole, tak zápis o podání vysvětlení. Vyjádření žalobkyně a zápis v kontrolním protokole se shodují v tom, že tato forma „výpomoci“ nebyla ojedinělá a žalobkyně a zaměstnavatel v ní hodlají pokračovat v budoucnu. Uvedená činnost byla soustavná. Podle žalovaného nelze pochybovat o tom, že šlo o závislou práci. Nešlo o občanskou výpomoc. Přitom žalobkyně a zaměstnavatel neměli uzavřený pracovněprávní vztah. Není rozhodné, jestli žalobkyně obdržela za svou činnost mzdu. Nárok na ni měla. Zaměstnavatel žalobkyni poskytoval jiné protislužby, například svezení vozidlem. Podle žalovaného činnost žalobkyně dne 13. 7. 2017 na prodejně nebyla pro přezkoumání správnosti rozhodnutí úřadu práce rozhodná a nezabýval se jí, protože již dne 22. 6. 2017 žalobkyně vykonávala nelegální práci. Za mylný názor označil žalovaný názor žalobkyně, že nelegální práci může posuzovat jen inspektorát. Zákon o zaměstnanosti v § 30 odst. 1 písm. e) výslovně stanoví pravomoc úřadu práce k výkladu pojmu nelegální práce.
21. Soud dospěl k závěru, že žaloba **není** důvodná.
22. Podle § 30 odst. 1 písm. e) zákona o zaměstnanosti *krajská pobočka Úřadu práce vyřadí uchazeče o zaměstnání z evidence uchazečů o zaměstnání, pokud uchazeč vykonává nelegální práci.*
23. Podle § 5 písm. e) bod 1 se *nelegální prací rozumí výkon závislé práce fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah.*
24. Podle § 2 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „zákoník práce“) *závislou prací je práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně.*
25. Podle § 2 odst. 1 zákoníku práce *závislá práce musí být vykonávána za mzdu, plat nebo odměnu za práci, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě.*
26. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 30. 7. 2014, č. j. 3 Ads 111/2013-31, vyslovil, že znak soustavnosti vykonávané nelegální práce není naplněn prací v rozsahu několika hodin

a že orgán kontroly nemůže vycházet pouze z přítomnosti pracovníka na pracovišti v době kontroly, aniž je např. svědecky ověřeno trvání této činnosti.

27. V posuzovaném případě správní orgány neprovedly k osvědčení soustavné nelegální práce žádný důkaz svědeckou výpovědí, ať už žalobkyně, zaměstnavatele či dalších osob anebo jiné důkazy. Jediným podkladem rozhodnutí byl protokol o kontrole zaměstnavatele.
28. Obecně je třeba vycházet z toho, že nositelem důkazní povinnosti je v těchto případech správní orgán. Nejvyšší správní soud k tomu zaujal stanovisko například již v rozsudku ze dne 18. 12. 2003, č. j. 6 A 45/2001-31: *„Povinnost prokázat, že jde o zastřený pracovněprávní vztah, leží na správním orgánu, jelikož jeho úlohou je vyvrátit tvrzení účastníka řízení o tom, že se o takový zastřený pracovněprávní vztah nejedná. Pokud správní orgán nevyzval účastníka správního řízení k předložení důkazů, jejichž provedení účastník řízení navrhoval, nevyslechl jej a nevyslechl ani osoby, se kterými měl účastník řízení podle závěru učiněného správním orgánem uzavřít zastřený pracovněprávní vztah, a přitom se v rozhodnutí ani nevypořádal s odmítnutím navrhovaných důkazů, odepřel tím účastníku řízení právo na spravedlivý proces a porušil § 3 odst. 4, § 32, § 33 a § 46 (tehdy platného) správního řádu.“* Obdobnou argumentaci lze použít i ve vztahu k § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí, dále jen „správní řád“.
29. Řízení přineslo řadu pochybností. Podle § 3 správního řádu je správní orgán povinen postupovat v řízení tak, aby *„byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti“*, o okolnostech a charakteru činnosti žalobkyně, které bez důkladnějšího prověření nebylo možné přesvědčivě odstranit. Pouhá pravděpodobnost v kontextu uvedené povinnosti nemůže obstát jako argument o stavu věci, *„o němž nejsou důvodné pochybnosti“*.
30. Jak uvedl Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 5. 12. 2012, č. j. 3 Ads 65/2012-30, představa, že k prokázání relevantních skutečností o nelegální práci žalobce stačí výsledky kontrolních zjištění z jediného dne, případně nějaká zjištění z řízení o uložení pokuty jinému subjektu, není bez dalšího udržitelná. Nelze si totiž například plést odměnu za práci s obvyčejnou lidskou slušností poskytnout občerstvení člověku za pomoc s nějakou prací. Stejně tak není možné žádost o nějakou pomoc zaměňovat za „pokyny zaměstnavatele“.
31. K tomu je nutno dodat, že žalovaný ve svém rozhodnutí v rámci zjištění a posouzení skutkového stavu přihlédl pouze k jednání žalobkyně dne 22. 6. 2017, a nikoli již dne 13. 7. 2017 (podle napadeného rozhodnutí žalovaného *„činnost žalobkyně dne 13. 7. 2017 na prodejně nebyla pro přezkoumání správnosti rozhodnutí úřadu práce rozhodná a nezabýval se jí, protože již dne 22. 6. 2017 žalobkyně vykonávala nelegální práci“*). Žalovaný tak zcela opomenul přezkoumat povinný znak soustavnosti nelegální práce.
32. Naopak, odměna, byť naturální, již pojmovým znakem nelegální práce není (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 10. 2013, č. j. 6 As 46/2013-28).
33. Otázkou výkladu pojmu závislá práce se Nejvyšší správní soud podrobně zabýval v rozsudku ze dne 13. 2. 2014, č. j. 6 Ads 46/2013-35. Pro interpretaci pojmu je nutné se *„ptát, jaký je vlastně účel legální definice závislé práce (a z ní vycházející definice nelegální práce). Smyslem uvedené úpravy je nepochybně odlišit závislou práci od jiných aktivit, přičemž tento cíl vystupuje na povrch zejména tehdy, když správní orgán zkoumá, zda zaměstnavatel neporušil svou zákonnou povinnost tím, že neumožnil zaměstnanci vykonávat závislou práci v pracovněprávním vztahu, který je k tomu určen. Pojem závislé práce tak musí být vykládán tak,*

Shodu s prvopisem potvrzuje M. N.

aby obsáhl veškeré formy zastřených pracovních vztahů, stejně jako práci vykonávanou bez náležité protihodnoty, např. práci „na zkoušku“ nebo práci vykonávanou pod hrozbou násilí či jiné újmy. Zároveň však nesmí tento pojem zcela ztratit obrysy, aby správní orgány nezaměňovaly závislou práci s ryze obchodními vztahy, s nefalšovaným samostatným podnikáním nebo s upřímnou mezilidskou výpomocí, ať již v podobě služby blízkému člověku či nezištné laskavosti.“

34. Pro hodnocení naplnění znaků závislé práce je však povaha vzájemného vztahu mezi stěžovatelem a dotyčnou klíčová, a to zejména pro zvažování kritéria podřízenosti. Ve výše citovaném rozsudku k tomu Nejvyšší správní soud uvedl, že „vztah podřízenosti zaměstnance vůči zaměstnavateli představuje nutně subjektivní kategorii. Rozhodující je tedy zejména to, zda zaměstnanec sám vnímá své postavení jako podřízené a to je důvodem, proč respektuje pokyny zaměstnavatele. Pokud má ovšem správní orgán naplnění tohoto subjektivního znaku objektivně prokázat, musí zkoumat, zda je dána osobní závislost zaměstnance na zaměstnavateli a zejména co je její příčinou. A zde začíná být zřejmé, že i když poskytování odměny zaměstnanci není vymezeno v zákoně jako znak závislé práce, neznamená to, že by zcela ztratilo smysl tuto otázku v rámci postihování nelegální práce zkoumat. Neboť právě pobírání odměny představuje typickou skutečnost, která závislé postavení zaměstnance na zaměstnavateli věrohodně prokazuje. Podmínkou samozřejmě je, aby odměna tvořila (ne nutně jediný, ale ekonomicky významný) zdroj zaměstnancových příjmů – poskytnutí drobné protihodnoty např. v podobě daru je běžným zvykem i v případě jednorázové mezilidské výpomoci.“
35. Nejvyšší správní soud v uváděném rozsudku dále vyslovil, že „není zkrátka a dobře možné v rámci boje proti nežádoucí praxi nelegálního zaměstnávání likvidovat běžný občanský život. Ostatně je možno doplnit, že na popsanou formu sociální interakce pamatuje samo právo. Takzvaná občanská výpomoc není sice v současnosti v žádném účinném právním předpise definována, avšak § 384 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. prosince 1991, ji charakterizoval takto: „Jestliže občan pro jiného občana na jeho žádost provede nějakou práci, poskytne mu půjčku anebo mu jinak vypomůže, jde o občanskou výpomoc.“ Citovaná právní úprava nevylučovala dokonce ani poskytnutí určité protihodnoty za občanskou výpomoc. Nejvyšší správní soud samozřejmě nehodlá opomíjet fakt, že „socialistický“ občanský zákoník v podstatě jen nahradil klasický příkazní vztah názvem občanská výpomoc, který byl zřejmě pro tehdejší politické vedení v duchu panující ideologie přijatelnější. Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), (...) v § 700 a násl. upravuje tzv. rodinný závod, který vymezuje následujícím způsobem: „Za rodinný se považuje závod, ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob.“ V tomto případě se dokonce počítá jak se soustavnou prací členů rodiny, tak i s jejich odměňováním ve formě podílu na zisku, to vše mimo režim zákoníku práce. A tak i tyto instituty, dřívější či současné, jsou projevem skutečnosti, že vzájemná mezilidská výpomoc či ryzí dobrovolnická činnost byly a jsou součástí sociální reality, kterou nemůže právo ignorovat, anebo dokonce popírat. Jde o vztahy přirozené a žádoucí, jež nemohou být demokratickým právním státem postihovány.“
36. Nejvyšší správní soud v citovaném rozhodnutí uzavřel, že „společným rysem a jakýmsi leitmotivem všech znaků závislé práce vymezených (nově) v § 2 odst. 1 zákoníku práce, je osobní či hospodářská závislost zaměstnance na zaměstnavateli. Tyto znaky slouží k odlišení závislé práce od jiných ekonomických aktivit (zejména samostatného podnikání), ale také od aktivit

Shodu s prvopisem potvrzuje M. N.

jiného charakteru (zejména mezilidské výpomoci). Proto musí správní orgány při postihování nelegální práce v řízení obviněnému prokázat naplnění všech těchto znaků – zaměstnanec osobně a soustavně vykonává práci jménem zaměstnavatele a podle jeho pokynů, přičemž se vůči zaměstnavateli nachází v podřízeném vztahu. Odměna tedy sice přísně vzato nepředstavuje samostatný definiční znak závislé práce (jde o povinnost, která zaměstnavateli na základě výkonu práce vzniká), avšak pokud jedna osoba poskytne nebo přislíbí druhé za její činnost odměnu, jde o významnou skutečnost pro posouzení, zda mezi nimi existuje vztah nadřízenosti a podřízenosti vyplývající z hospodářské závislosti zaměstnance na zaměstnavateli.“

37. Z výše uvedeného vyplývá, že nelze bez dalšího omezovat přirozenou dynamiku sociálních vztahů, která zahrnuje možnost poskytnout nezištnou mezilidskou pomoc nebo úsluhu blízkému člověku, avšak také umožňuje společně v rámci partnerského vztahu či rodiny pracovat a vykonávat takto samostatnou výdělečnou činnost (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2017, č. j. 2 Ads 340/2016-46). Tento rozsudek výslovně v bodě 44 zmiňuje pro daný případ přílehavou další jinou činnost konkrétního člena rodiny vykonávanou mimo rodinný nebo partnerský svazek.
38. Žalobkyně dle svého tvrzení – a žalovaný opak neprokázal - nepobírala odměnu v úzkém slova smyslu (ohledně výjimečného či občasného svezení autem nelze bez dalšího upřesnění skutkových zjištění říci, že právě ono mělo povahu odměny za tuto činnost). Nelze tedy konstatovat ekonomickou závislost žalobkyně na zaměstnavateli vyplývající právě z takové skutečnosti (z občasného svezení). Rovněž jiné formy závislosti žalobkyně na zaměstnavateli, které by ji vedly k respektování jeho pokynů, je třeba vyloučit s ohledem na její vyjádření, že zaměstnavateli pomáhala z důvodu blízkého vztahu mezi nimi, protože byli bývalí manželé, měli společně syna a vnuka a žalobkyně zaměstnavateli pomáhala, když si potřeboval odskočit. Ve smyslu výše uvedeného by již tento blízký vztah mohl opravňovat žalobkyni vypomáhat zaměstnavateli jako (blízké) osobě v režimu „mezilidské pomoci“.
39. V posuzovaném případě správní orgány neodůvodnily, z čeho vyvodily, že žalobkyně svou činností naplnila pojem nelegální práce, zejména pokud jde o definiční znaky soustavnosti a pokyny zaměstnavatele. Žalovaný neobjasnil, jak je žalobkyně začleněna do zaměstnavatelovy organizační struktury, jak se dobrovolně zříká svobody využívat ve svůj prospěch šance, které se na trhu nabízejí, jaká byla kontrolní a disciplinární oprávnění zaměstnavatele, jak byla určena odměna za práci jako pomocné kritérium při posouzení závislosti, jak zaměstnavatel skutečně nakládá s pracovní silou žalobkyně. K tomu správní orgány neprovedly žádné důkazy.
40. Soud odmítl žalobkyni navržené důkazy výsledkem zaměstnavatele a usnesením oblastního inspektorátu práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj ze dne 27. 5. 2019, kterým bylo zastaveno řízení o přestupku žalobkyně na úseku zaměstnanosti, protože je přezkumnou, kasační instancí a nemůže v tak značném rozsahu za dané procesní situace nahrazovat činnost správních orgánů.
41. Z výše uvedených důvodů soud napadené rozhodnutí žalovaného zrušil pro nezákonnost a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení ve smyslu § 78 odst. 1a 4 s. ř. s. V dalším řízení je žalovaný shora podaným právním výkladem podle § 78 odst. 5 s. ř. s. vázán.
42. Úspěšné žalobkyni v souladu s § 60 odst. 1 s. ř. s. soud přiznal náhradu zaplaceného soudního poplatku.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **je možno** podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně ve lhůtě do dvou týdnů po jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské nám. 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaje o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Olomouc 29. června 2020

JUDr. Martina Radkova v. r.
samosoudkyně